

## MEKTEPLERDE MUZÍKA MÁDENIYATÍ SABAĞÍNÍN ÓZGESHELİKLERI HÁM FORMASÍ

Teñelbaev Qarjawbay

ÓZMKÓMI NF “Folklor hám etnografiya” kafedrası

“Baqısıhılıq hám dástanshılıq” qaniygeligi 2-kurs studenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10325407>

**Annotaciya.** *Bul teziste orta bilim beriw mekteplerde muzika mádeniyatı pániniń basqa pánlerden ózgeshelikleri hám forması boyınsha sóz etilgen.*

**Gilt sózi:** *Muzika, estetika, ruwxıy, ádep-ikramlı, páklik, tárbiya, nama, shaxs.*

### FEATURES AND FORM OF THE MUSIC CULTURE LESSON IN SCHOOLS

**Abstract:** *This thesis talks about the nature and form of the subject of musical culture in secondary schools in comparison with other subjects.*

**Key words:** *music, aesthetics, spirituality, morality, purity, upbringing, melody, personality.*

### ОСОБЕННОСТИ И ФОРМА УРОКА МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ В ШКОЛАХ

**Аннотация.** *В данной дипломной работе говорится о характере и форме предмета музыкальной культуры в средних учебных заведениях по сравнению с другими предметами.*

**Ключевое слово:** *музыка, эстетика, духовность, нравственность, чистота, воспитание, мелодия, личность.*

Sabaq, muzika tárbiyası diziminde, jeteki factor bolıp esaplanadı. Sebebi balalar sabaqqa ulıwmalıq tárizde qamrap alınadı. Muzika balalardı aqılıy hám ádep – ikramlılıq jaqtan rawajlanıwında úlken tásir kórsetedi. Sonıń úshın muzika sabaqları eń aldǵı menen, tárbiya sabağı dep ataladı. Búgingi kúnde muzika insannıń qalıplesiwinde áhmiyetli orın iyeleydi, onıń sezim hám rúwxıyatına aktiv tásir kórsetedi. ulıwma tálim mektepleriniń tiykarǵı wazıypalarınan biri, oqıwshılardı estetika álemine alıp kiriw hám rúwxıy tárbiya beriw bolıp esaplanadı. Búnda oqıtıwshı balalardı belgili bir muzika shıǵarması menen tanıstırıp, onı túsindirmeli, “janlı, qılıp ayıp oqıwshılar dıqqat itibarın shıǵarmaǵa qaratadı, olardıń sóylew qábiletin ósiriw, pikirlew qábiletin, dúnya qarasın keńiytedi, emotsiyanal sezim túyǵulaǵa da aktiv tásir etedi. Muzika sabaǵınıń mazmúnında tek ǵana ózlestiriw emes, bálkim oqıwshılar sanasın dúnya qarasın rawajlandırıw, estetikalıq mádeniyattı en jaydırıw hám basqa ishki sezim túyǵıların qalıplestiriw názerde tutiladı. Oqıtıwshınıń sabaqta dóretiwshilik tarizde kirisiwi tiykarǵı áhmiyetti payda etedi hám bir qansha wazıypalardı óz aldına maqset qılıp qoyadı

- Muzika tárbiyasında jaña metod ham jollardı izlew;
- túrmis hám kórkem-óner arasında úziliksiz baylanıstı túsindiriw;

úsı maqsetti ámelge asırıwda oqıtıwshı kúshli tayarlıq kóriwi, óz ústinde tınbay islewı, yaǵnıy bilim dárejesin asırıw úshın ilimiy ádebiyatlar, jaña dástúrlar, teatr múzeylerge barıp (tınımsız) sananıń asırıw jolların qúramalastırıp barıwı zárúr. Muzika sabaqları alıp barılátúǵın klass bólmese júda jaqsı bezelgen bolıwı áhmiyetli orın tutadı. Texnikalıq zatlar, kórgizbeli qúttallar, pianino áspabın shertiw hám ózbek xalıq saz ásbapları menen támiyinlengen bolıwı, jaña dástúrden paydalanıp, sabaq reje konspektlerin dúzip jaña texnologiyanı qollanıp barıw kerek. Solay etip, muzika sabaqlarınıń barlıq xızmetleriniń maqseti hám mazmúnı sabaq mazmúnın ashıp, túrmis penen baylanıstırıp sabaqtıń barlıq bólimlerin bir – biri menen úziliksiz alıp barılıwı talap etiledi.

Muzika sabag'ı basqa sabaqlardan o'ziniń ádebiyligi, qızıqlıǵı hám balalargá kóbirek dóretiwshilik zawıq, emotsiyanal sezimler hám obrazlı keshirmeler oyatıwı menen ajralıp túradı. Sonıń úshında muzika sabaǵı eń aldı menen tárbiya sabaqları dep ataladı. Muzika sabaqları tómendeǵı spetsipik ózgeshelikleri menen basqa sabaqlardan parıq qıladı.

1) Muzika teoryasi hám dóretiwshiligine baylanisli túrli xızmetlerde: vokal – xor shınıǵıwları, muzika sawatı, muzıkanı tıńlaw, balalar saz ásbapların shertiw, ritmik háreketlerdi orınlaw elementlerinen ibarat.

2) Muzika basqa iskústova túrlerinen túsindirmeli zatları, yaǵnıy “tili” menen parıq qıladı. Eger kórkem ádebiyat sóz benen súwretlew óneri reńleri menen, ayaq oyını háreket penen sawlelendirse, muzika bolsa muzıkalıq dawıslarda payda bolǵan sazdı túsindiredi. Joqarıda iskússtvo túrleriniń kóriw hám esitiw arqalı qabıl etsek, muzıkanı tek ǵana dıqqat penen tıńlap túsinemiz, sonıń úshın kózi ázzi insanlardan da jetik qosıqshılar jetilip shıǵadı.

3) Muzika anıq waqıt ólshewi menen baylanısqa kórkem óner. Sonıń úshın, dóretken muzika tempine sazlanıp, onıń hár bir elementinin dıqqat penen tıńlamasaq, shıǵarmanı tolıq qabıl ete almaymız, Klassik shıǵarmanı qayta - qayta tıńaǵanda onıń jaña- jaña kórkemlik táreplerin sezemiz.

4) Muzika balalargá aktiv emotsiyanal tásir kórsetedi, qúwanışlı hám dóretiwshi keshirmeler oyatadı. Jaqsı mazmúnlı, qızıqlı muzika sabaqlarınan balalar zawıq shıǵarıp, ádebiy azıq aladı, qúwnaq, qúwanışlı bolıp shıǵadı. Solay etip muzika sabaǵı ózinin aktriv psixologiyalıq tásiiri menen basqa panlerden parıq qıladı.

Sunday-aq muzika sabaǵı basqa pánler menen túwrıdan – túwrı baylanisli, Súwretlew óneri, ádebiyat, ana tili, matematika, tariyx, pedagogika, psixologiya, vokal, ritmika hám basqalar. Búlar

muzika sabağın túrmıs penen baylanıstırıwǵa, mazmúnlı, qızıqlı qılıp sabaqtı alıp barıwǵa járdem beredi.

Muzika sabağı óziniń aralas sabaq tipi menen hámde basqa pánlerden ajıralıp turadı.

Baslawısh klaslarda muzika sabağı bes xızmet túrinen dúziledi

1. Xor bolıp qosıq aytıw
2. Muzika sawatı.
3. Muzika tıńlaw
4. Muzikaǵa mas háreketlerdi orınlaw.
5. Balalar saz ásbaplarında birge atqarıw.

#### REFERENCES

1. Esemuratov B. DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVITY ON THE BASIS OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY AS AN EXAMPLE OF KARAKALPAK FOLK SONGS //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 835-840.
2. Esemuratov B. EDUCATION OF YOUNG PEOPLE TO PATRIOTISM, COURAGE, AND FREEDOM THROUGH SPOONS PERFORMED BY OTHERS //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 197-202.
3. Ospanova R. THE SITUATION OF USING THE CREATIONS OF COMPOSER MUKHTOR ASHRAFIY AND DONI ZOKIROV IN MUSIC LESSONS //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 190-196.
4. Ospanova R. WAYS OF DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF MUSIC EDUCATION PEDAGOGY //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 822-828.
5. Jiyenbaevich M. I. The evolution of music pedagogy of the karakalpak people: Historical and theoretical aspects //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2021. – T. 11. – №. 10. – C. 27-32.
6. Jiyenbaevich M. I. Competence-based approach in higher musical and professional education //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 4. – C. 42-47.
7. Moyanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 9. – C. 65-69.

8. Jiyenbaevich M. I. COMPETENCE-BASED APPROACH IN HIGHER MUSICAL AND PROFESSIONAL EDUCATION //PROMINENCE OF INFORMATION BASES& MEDIA ASSESSMENTS IN THE POST CONFLICT MARKETING ENVIORNMENT.
9. Moyanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 65-69.  
Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
10. Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
11. Ануаровна О. Р. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚ КУЙЛАРИ ВОСИТАСИДА БОЛАЛАР ИЖОДКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ. – 2023.
12. Anuarovna U. E. IMPROVING THE MECHANISMS OF EDUCATING STUDENTS IN THE SPIRIT OF INTER-ETHNIC HARMONY BASED ON NATIONAL MUSIC IN THE CONDITIONS OF ETHNO-CULTURAL RELATIONS //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 09. – С. 329-333.
13. БОЛАЛАР Қ. Х. К. В., РИВОЖЛАНТИРИШ И. MODERN SCIENCE AND RESEARCH //MODERN SCIENCE. – 2023. – Т. 2181. – С. 3906.
14. Ospanova R. DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVITY THROUGH BLACK FOLK SONGS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 70-73.
15. Nawrizbaeva A. A. THE PERFORMANCE SKILLS OF KARAKALPAK BAKSHIS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 906-910.
16. Nawrizbaeva A. A. BAQSI, SÁZENDE GENJEBAY TILEWMURATOV TÍN ACTQARÍWSHÍLÍQ METHODS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 218-223.
17. Muxammetdinova L. THE DEVELOPMENT OF THE ART OF GIVING IN NORTHERN PAKISTAN AS AN EXAMPLE OF THE YEARS OF INDEPENDENCE //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 74-78.
18. Maxamatdinovna M. L. FOLKLORE AS A SPECIAL FORM OF CREATIVITY //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 09. – С. 282-284.

19. Makhammatdinovna M. L. As a Means of Providing Aesthetic Education to the Students of the Art of Embroidery //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 149-152.
20. Askarova Z., Maxamatdinova L. Ceremonies Solemnly Held in Connection with Public Holidays //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 27. – С. 181-183.
21. Махамматдинова Л. ЎЗБЕК ВА ҚОРАҚАПОҚ МУСИҚА МАДАНИЯТИНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА БАСТАКОРЛАРНИНГ ҚЎШГАН ҲИССАСИ //Oriental Art and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 782-786.
22. Есанов М. ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ МУЗЫКИ //Oriental Art and Culture. – 2023. – Т. 4. – №. 1. – С. 719-725.
23. Ayarova K., Yesanov M. Organization of Music Lessons by the Teacher in Various Ways //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 27. – С. 189-191.
24. Esanov M., Ametov A. DOIRA SAN'ATINING RIVOJLANISHI VA TARIXI //Oriental Art and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 729-733.
25. Есанов М. Знание особенностей воздействия музыкального искусства на человека //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 767-771.
26. Есанов М. О. ЎЗБЕК ХАЛҚ ЧОЛҒУЛАРИДА ИЖРОЧИЛИК ТАРИХИ //Oriental Art and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 578-584.
27. АЛЛАМБЕРГЕНОВА Г. ҚАРАҚАЛПАК БАҚСЫСЫ СӘЛМЕНБАЙ САДЫҚОВТЫҢ ДӨРЕТИҰШИЛИК ЖОЛЫ //Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры. – 2023. – Т. 3. – №. 10. – С. 112-117.
28. Allambergenova G. THE LIFE AND CAREER OF COMPOSER OSERBAI ALLANAZAROV //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 217-224.
29. Allambergenova G. GOALS AND OBJECTIVES OF MUSIC EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 849-855.
30. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
31. Saginbaevna T. S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 386-392.

32. Sag'inbaevna T. S. Cultural Life in Uzbekistan during the Years of Independence //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2023. – T. 18. – C. 39-41.
33. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 841-849.
34. Saginbaevna T. S. Management and study of culture and art. – 2022.
35. Тажимуратова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.
36. Tajimuraova S. S. INFORMATION AND COMMUNICATIONS IN MANAGEMENT //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – T. 1. – №. 5. – C. 509-511.
37. Qudenov R. QORAQALPOQ XALQ QO'SHIQLARI ASOSIDA YOSHLARNI TARBIYALASH //«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». – 2023.
38. Kudenov R. WAYS TO TEACH FOURTH GRADERS A SINGING LESSON //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 225-232.
39. Kudenov R. METHODS OF CONDUCTING A MUSIC CULTURE LESSON IN THE FOURTH GRADE //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 856-861.
40. Шыныбеков А. САМАРАЛИ НАТИЖАГА ЭРИШИШДА ЎҚУВЧИЛАР УЧУН ПЕДАГОГИК ВОСИТАЛАР //Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры. – 2023. – Т. 3. – №. 11. – С. 76-79.
41. Shinibekov A. QORAQALPOQ MUSIQA MADANIYATIDA MILLIY OGZAKI IJODINING GAVDALANISHI //Miasto Przyszłości. – 2023. – T. 39. – C. 204-206.
42. Shinibekov A. Historical and Social Events in Folklore Works from the Point of View of People's Relationships //Miasto Przyszłości. – 2022. – T. 27. – C. 199-201.
43. Шыныбеков А. Қорақалпоқлар санъатининг сарчашмалари Шарқий Европа ва Осиё қадимий маданияти билан ҳамбарчас боғлиқлиги //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 910-915.